

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Kasseiweg Hertestraat in Boutersem
(Willebringen)

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Kasseiweg Hertenstraat, Boutersem (Willebringen) – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/24016/101.1

Inge Verdurmen

26/04/2024

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	4
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	5
2.	Evaluerend gedeelte	5
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	5
2.2.	Motivering van het type bescherming.....	6
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	6
2.4.	Juridische toestand.....	6
2.4.1.	Onroerend Erfgoed	6
2.4.2.	Omgeving	7
2.4.3.	Natuur en Bos.....	7
2.4.4.	Landbouw en Visserij.....	7
3.	Beheersvisie	8
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	8
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	8
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed	9
4.	Bronnen	9
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	10
5.1.	Omgevingsplan	10
5.2.	Fotobijlage	10
5.3.	Documentatie	10
5.4.	Criterionota	10

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Deze beschermingsaanvraag maakt deel uit van een thematisch-geografisch pakket van kasseiwegen in streekeigen materiaal in Vlaams-Brabant, zoals voorzien in de beschermingskalender 2020. Een inventarisatieproject in 2019-2020 bracht de zeldzaamheid van nog intacte kasseiwegen in Vlaams-Brabant in kaart. Bijzondere aandacht ging uit naar kasseiwegen aangelegd in lokale natuursteen zoals Tiense kwartsiet en/of Gobertange. De bijhorende criterianota (Bijlage 5.4) stelt een pakket van 14 kasseiwegen voor bescherming als monument voor.

1.1. Situering

De holle kasseiweg Hertenstraat loopt ten noorden van de dorpskern van Willebringen en verbindt de Molenhoek in het westen met de Torenhofstraat en Hoeksken in het oosten. De Hertenstraat loopt verder naar het oosten tot voorbij de E40. Enkel het wegdeel van de Molenhoek tot aan de eerste huizen is gekasseid en wordt hier voorgesteld voor bescherming.

1.2. Historisch overzicht

In het kaartboek van de abdij van Park te Heverlee uit 1714 wordt de weg vermeld als 'de herts strate' en vormt deze de verbinding tussen twee knooppunten van wegen ten noorden van Willebringen dorp. Een van deze kruispunten wordt gemarkeerd met 'die linde alwaer het marien beldeken staet'. In 1780 werd aan het begin van de Hertenstraat een korenwindmolen opgericht met molenaarswoning. Op de 18de-eeuwse kaarten van Villaret en de Ferraris maakt de weg deel uit van het netwerk van vaak holle wegen die de uitgestrekte akkers op het plateau tussen Vertrijk, Willebringen en Kuntich ontsloten. Waar deze wegen elkaar kruisten, werden vaak bomen geplant of kruisen opgericht als herkenningspunt. Op de 19de-eeuwse Vandermaelenkaart wordt het kruispunt van de Hertenstraat met Hoeksken gemarkeerd door een kruispuntboom.

In de Atlas der Buurtwegen (1841) staat het wegtracé vermeld als weg nr. 6 en aangeduid als Groenenweg. Het wegtracé was 5,79 m breed en vormde de verbinding met Opvelp in het westen. Op de Poppkaart draagt de straat de naam 'hartestraat' en verbindt de 'groenstraat' in het westen met de 'kerselarestraat' in het oosten.

De Hertenstraat is als losweg net buiten de dorpskern lange tijd onverhard gebleven. In de loop van de 19de en 20ste eeuw werden veel tot dan onverharde buurtwegen gekasseid met het oog op een beter rijcomfort. Lokale besturen gaven vaak voorrang aan de hoofdwegen en de verbindingswegen aansluitend bij de dorpskern, omdat deze intenser werden gebruikt. De verharding van landbouwwegen volgde pas veel later in functie van verdere dorpsontwikkeling en toenemend landbouwverkeer. In de loop van de 19de eeuw werd de aansluiting met de weg Hoeksken verhard, maar de Hertenstraat zelf werd pas in de tweede helft van de 20ste eeuw (tegen 1970) gekasseid.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

Een algemene beschrijving van de historiek, opbouw en kenmerken van kasseiwegen is opgenomen in de criterianota 'Kasseiwegen in Vlaanderen' (Onroerend Erfgoed, 2023) (bijlage 5.4).

De kasseiweg Hertenstraat heeft een licht tonrond profiel en is over een lengte van ongeveer 385 m verhard met kasseien in Tiense kwartsiet in halfsteensverband. De kasseien zijn overwegend vierkant (± 16 cm x ± 16 cm) en rechthoekig (± 17 cm x ± 13 cm) van vorm en hebben een voskleurige patina. Bij de Molenhoek ligt een zone met rechthoekige kasseien van een andere steensoort. Het verharde gedeelte van de weg haalt

een breedte van ongeveer 3 m en is afgeboord door in de lengte geplaatste boordstenen in Petit Granit (met een lengte oplopend tot 48 cm). De voegvulling met zand zorgt voor een waterdoorlatende wegverharding.

Waar de weg dieper is ingesneden, krijgt hij het karakter van een holle weg met steile taluds van 3 tot 4 m met hakhout van es en hazelaar. In de bermen staat ook opslag van olm, vlier en wilg. Op veel plaatsen zijn de kasseien overstoven ten gevolge van erosie van deze wegbermen.

De erfgoedkenmerken en -elementen zijn:

1° kasseiweg:

- a) Verharding met overwegend vierkante en rechthoekige kasseien in Tiense kwartsiet in halfsteensverband;
- b) Licht tonrond profiel van 3 m breed met boordstenen in Petit Granit;
- c) Open voegen met los zand en waterdoorlaatbare fundering;

2° bermen:

- a) Grazige bermen;
- b) Steile taluds met opslag van onder meer olm, vlier en wilg en hakhout van onder meer es en hazelaar in de holle weg.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 11 december 2023. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

De kasseiweg vertoont voor het grootste deel van het wegtracé een goede bouwfysische toestand en ligt in een nog dominant agrarisch landschap met akkers. In de holle weg vindt afspoeling plaats van de bermen waardoor niet alle kasseien zichtbaar zijn. Er is sprake van lichte spoorvorming. Vanaf de bebouwing bij Hoeksken, ter hoogte van een solitaire knotwilg in de wegberm, zijn de kasseien afgedekt door een asfaltlaag. De kasseien zijn hier nog zichtbaar onder het asfalt. Bij de Molenhoek ligt een zone met rechthoekige kasseien van een andere steensoort.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

Historische waarde

De kasseiweg is een zeldzaam en goed bewaard voorbeeld van een landelijke holle weg met homogene kasseibestrating in een agrarische omgeving. De weg maakt nog steeds deel uit van het historisch netwerk van wegen die de verschillende knooppunten ten noorden van Willebringen met elkaar verbinden en refereert aan het ruraal landschap uit het verleden. De kasseiweg vormde in de 18de eeuw ook een toegang tot de korenwindmolen aan de Molenhoek. Het historische tracé is ongewijzigd en vormt als intact gebleven holle kasseiweg een gaaf en herkenbaar voorbeeld van een specifiek wegtype uit het verleden.

De kasseibestrating getuigt van de evolutie van de wegenbouw en infrastructuurwerken in Vlaanderen tijdens de 19de en 20ste eeuw en van de aanpak van de gefaseerde verharding van buurtwegen door de lokale gemeenschappen. Als lokale landbouwgebruiksweg werd dit wegtracé verhard in de loop van de 20ste eeuw met het oog op een betere toegankelijkheid van de woningen aan Hoeksken.

De aanleg van de weg in Tiense kwartsiet refereert aan de ontginning van dit materiaal in lokale groeves en het veelvuldig gebruik ervan als kasseibestrating in deze regio tijdens de 19de en 20ste eeuw.

Technische waarde

De kasseiweg is grotendeels aangelegd in Tiense kwartsiet met een herkenbaar licht tonrond profiel. De kasseien zijn aangelegd in halfsteensverband met een waterdoorlatend wegdek en afgeboord door in de lengte geplaatste boordstenen in Petit Granit. De fundering, de langs- en dwarsprofielen en de afboording van de weg zijn uitgesproken technische kenmerken die getuigen van een grote technische vakbekwaamheid waar vandaag nog weinig voorbeelden van bewaard zijn. De kasseibestrating is een late toepassing van deze oude techniek van de landelijke wegenbouw.

Esthetische waarde

De vormgeving, het homogeen materiaalgebruik en de vakbekwame aanleg zorgen voor een hoge esthetische belevingswaarde. De rurale context verleent het ensemble van de kasseiweg bijkomend een rustiek karakter. De steile taluds met hakhout in de holle weg versterken de contextwaarde en geven de kasseiweg als geheel een bijzondere visuele kwaliteit.

2.2. Motivering van het type bescherming

De kasseiweg wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

Voor de bescherming van de kasseiweg wordt het beschermingstype monument voorgesteld omdat een kasseiweg een onroerend goed betreft dat duidelijk het werk is van de mens.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

Enkel het wegdeel van de Molenhoek tot aan de eerste huizen is gekasseid en wordt hier voorgesteld voor bescherming.

Voor de afbakening van de kasseiweg wordt het volledige wegprofiel voorgesteld inclusief de bermen met beplanting. De afbakening gebeurt op basis van het GRB en de meest recente orthofoto, rekening houdend met de situatie op het terrein.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

De kasseiweg is opgenomen in de inventaris Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/307698>

2.4.2. Omgeving

Op het gewestplan Leuven (KB 07/04/1977) staat de kasseiweg ingetekend als agrarisch gebied.

De kasseiweg ligt in herbevestigd agrarisch gebied (HAG) als deel van het 'Landbouwgebied Willebringen'.

2.4.3. Natuur en Bos

Holle wegen en hun vegetatie zijn op basis van artikel 7 van het Besluit van de Vlaamse regering van 23 juli 1998 tot vaststelling van nadere regels ter uitvoering van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu (Vegetatiebesluit) verboden te wijzigen kleine landschapselementen. Van het wijzigingsverbod kan slechts worden afgeweken middels het verkrijgen van een ontheffing, aan te vragen bij het Agentschap voor Natuur en Bos.

Holle wegen bestaan uit het vlakke weggedeelte, de taluds en de schouders van de taluds. Waar deze schouders van de taluds (eerste twee meter bovenop talud) op aanpalende percelen zijn gelegen, dient een eventueel beschermingsbesluit ook die gedeelten van die private percelen te omvatten.

Holle wegen en hun vegetaties moeten als kleine landschapselementen worden beheerd volgens de code van goede natuurpraktijk.

([https://codex.vlaanderen.be/portals/codex/documenten/1006515.html#:~:text=Onder%20kleine%20landschapselementen%20\(3\)%20moet,bosjes%2C%20bronnen%2C%20dijken%2C%200graften](https://codex.vlaanderen.be/portals/codex/documenten/1006515.html#:~:text=Onder%20kleine%20landschapselementen%20(3)%20moet,bosjes%2C%20bronnen%2C%20dijken%2C%200graften))

In het beheerplan vastgelegde maatregelen kunnen geen voorrang hebben op bovenstaande regelgeving.

Onderstaande direct werkende normen zijn hierbij van toepassing:

Artikel 16 Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu van 21.10.1997
Artikel 7 Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van nadere regels ter uitvoering van het decreet van 21.10.1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu van 23.07.1998.

Artikel 81 en 90bis Bosdecreet.

Onderstaande doelstellingen of zorgplichten zijn hierbij van toepassing:

Artikel 14 §1 Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu van 21.10.1997.

2.4.4. Landbouw en Visserij

Het landbouwgebruik (2022) van de percelen langs de kasseiweg bestaat uit wintertarwe, maïs en wintergerst.

De kasseiweg ligt in een gebied dat in aanmerking komt voor beheerovereenkomsten voor Natura 2000-soorten, in het bijzonder de Grauwe kiekendief en de Hamster.

De kasseiweg ligt in een gebied dat in aanmerking komt voor beheerovereenkomsten voor waterkwaliteit.

De kasseiweg ligt in het ruilverkavelingsgebied Willebringen (RVK30003). De kadastrale laag wordt hertekend op basis van de verschillende tussenstappen zoals opgelegd in de ruilverkavelingswetgeving. Het herverkavelingsplan zal finaal in een notariële akte

verleden worden in het najaar van 2024. De breedte van het openbaar domein zal aangepast worden waardoor het agrarisch gebruik binnen ongeveer 2 m of meer op de schouder van de holle weg vermeden wordt.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen. Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers moeten rekening houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming. Hieronder lichten we een aantal van deze beheersdoelstellingen toe zodat duidelijk is wat er mee wordt bedoeld.

De beheersdoelstellingen hebben tot doel de aanwezige erfgoedwaarden, -kenmerken, en -elementen te vrijwaren en te versterken. De beheersdoelstellingen zijn er op gericht om het ensemble van de weg te behouden, goed te beheren en waar nodig te herstellen. De opgesomde erfgoedkenmerken en elementen met hun unieke samenhang dienen duurzaam en geïntegreerd beheerd te worden met respect voor de draagkracht van het gebied.

Bij een eventuele heraanleg of herstelling van de kasseiweg moet de oorspronkelijke tonronde profielopbouw aangehouden worden zodat de afwatering optimaal is. De bestaande materiaalsoorten moeten maximaal worden hergebruikt en indien nodig aangevuld door gelijksoortige recuperatiematerialen. Bij de heraanleg moeten de steenafmetingen, het legpatroon, de opstop en de kantopsluiting geëerbiedigd worden. De kasseien moeten met open voeg worden aangelegd op een waterdoorlatende fundering. Ook de grazige zijbermen moeten gerespecteerd worden evenals de taluds van de holle weg met kenmerkende beplanting.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goede huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerendergoeddecreet en Onroerendergoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Als voor de handelingen aan of in beschermde goederen een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen of voor het verkavelen van gronden, een omgevingsvergunning voor de exploitatie van een gedeelde inrichting of activiteit, een vergunning, toelating, machtiging, ontheffing of afwijking overeenkomstig de bepalingen van het Bosdecreet van 13 juni 1990, het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu of het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning vereist is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerendergoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerendergoedgemeenten is te vinden op www.onroerendergoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

Algemeen Rijksarchief Brussel, Kaarten en Plannen, reeks II, nr. 8186, Kaartboek van de abdij van Park te Heverlee. Joris Subil en Guillielmus Subil, beëdigde landmeters, gevestigd te Tienen, 1652-1663, met kaarten en aanvullingen op bestaande kaarten door andere landmeters uit latere perioden, schaal 1:9198, Cartesius [online], http://search.arch.be/imageserver/topview.php?FIF=510/510_1600_000/510_1600_000_08186_000/510_1600_000_08186_000_0_0042.jp2 (geraadpleegd op 5/12/2023)

Kaart van Villaret, Institut National de l'Information Géographique et Forestière, Sint-Mande (France), CH 292, uitgegeven 1745, schaal 1:14.400.

Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijn Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1770-1778, schaal 1:11.520 herleid naar 1:25.000.

Topografische kaart van België, Philippe Vandermaelen, uitgegeven in 1846-1854, schaal 1:20.000.

Atlas van de Buurtwegen, opgesteld naar aanleiding van de wet op de buurtwegen van 10 april 1841, schaal 1:2.500 (overzichtsplannen schaal 1:10.000), originelen berusten bij de provincie Vlaams-Brabant.

Beschermingsdossier: Kasseiweg Hertenstraat, monument

Kaart van België, Militair Geografisch Instituut, uitgegeven in 1949-1970, schaal 1:25.000.

KEMPENEERS P. 2017: *Willebringen en Honsem. Plaatsnamen en hun geschiedenis*, Tienen.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

5.4. Criterionota